

DE FØRSTE STORE FOLKEFESTER I HOLBÆK AMT

Ved Højskolelærer *Jens Peter Jensen*, Høng.

Da Blicher i 1839 havde begyndt Folkefesterne paa Himmelbjerget, varede det, som bekendt, ikke længe, inden denne gode Folkesag ogsaa blev taget op andre Steder i Landet. Allerede den 28. Maj 1841 blev en saadan Folkefest afholdt paa Vejrhøj i Holbæk Amt, idet Grundtvigs gode Ven, Præsten Gunni Busck i Stiftsbjergby, indbød Befolkningen til et »Majgilde« her for at mindes Stændergrundlovsdagen (28. Maj) og den Konge, der havde givet sit Folk Stænderforsamlingerne. Naar Gunni Busck valgte sig Vejrhøj, Sjællands mest storladne Udsigtspunkt, til Festplads, var det vel, fordi han var blevet betaget af den jyske Sten Blichers geniale Ide om at samle Folk til Fest paa et højtliggende og smukt Sted i Landet, hvor de, der deltog i en saadan Fest, skulde føle sig baade legemligt og aandeligt hævet op over Hverdagslivets Ensformighed og faa Syn for det store Fællesskab, det almene Bedste, der ligger gemt i Begrebet: **F o l k o g F æ d r e l a n d**.

Men de første Folkefester i Holbæk Amt mødte tidt Hindringer, som ikke altid lod sig overvinde. Saaledes ogsaa med den paa Vejrhøj i 1841. Gunni Busck havde allerede i det tidlige Foraar taget Bestemmelse om denne Fest. Men i Begyndelsen af Maj Maaned blev der fra Adellersborg Gods — hvortil »Vejrhøj« hørte — nedlagt Forbud mod Festens Af-

holdelse paa Vejrhøj, i hvilken Anledning Grundtvig den 8. Maj skrev følgende i et Brev til Gunni Busck:

»Gid eders »Majgilde« ej maa tabe noget ved det mer end tossede Forbud mod Samlingen paa »Vejrhøj«, men blive dobbelt fornøjeligt til Udbredelsen af den ægte Danskhed, der vel ogsaa er gennemskaaret af haarde Veje og er hverken fri for Sten i Bunden eller Tornekraat, men er dog en Mark, som Vorherre finder det Umagen værd at pløje og besaa, aabenbar fordi Han forudser, den med hans Velsignelse kan og vil give en god Høst.«

Grundtvigs gode Ønsker synes at være gaaet i Opfyldelse. Festen blev omsider tilladt og afholdtes under stor Tilslutning den 28. Maj, som var en Fredag. Dagen derefter (Lørdag før Pintse) skrev Gunni Busck herom til Grundtvig:

»Kære Ven! Skønt Tiden er knap, skal du dog have et Par Ord om vor Majfest i Gaar. Den Aand, som herskede der, var af den gode Slags, som gør Mennesker muntre, milde, velvillige indbyrdes. Taler blev ikke holdte. Mange var i Færd med mig derom, men jeg vilde ikke, og dette var ikke af Egensindighed, men jeg tror af det gode, jeg tav. Da (Sangen om) »Majtræet« var sunget, forlangte en Del »Kong Frederiks Vise«, det er den med »Katten«¹⁾, og den kan i Sandhed mange udenad, alle Versene. Efter den foreslog jeg et Hurra 3 Gange for den gamle Konges Minde, at det maatte ikke uddø iblandt os, og det blev optaget med levende Bifald. Dernæst Sangen med Omkvædet: »Mens Lærken er graa og Bølgen blaa, mens Bøgen er grøn, skal Danmark staa!« Og da man tidligere paa Dagen havde begyndt et Hurra for vor (ny) Konge, ønskede nu jeg og andre, som var kommet siden, ogsaa her at deltage, og jeg foreslog derfor et 3 Gange gentaget Hurra for Kong Kristian den 8., som havde lovet at ville vandre i vor gamle Konges Fodspor! Gud velsigne Kon-

¹⁾ Grundtvigs kendte Sang ved Frederik den 6.s Død:

»Kong Frederik den 6. henslumred i Fred,
han hviler nu hos sine Fædre,
han gjorde end ikke en Kat Fortræd;
der fødtes ej Kongesøn bedre.«

gen! og saa svingede jeg min Hat, og de andre (Landalmuen), kan jeg tro, deres med, og der lød et Hurra 3 Gange for Kristian den 8., ikke mindre levende end det for den gamle Konges Minde — og Gud velsigne vor Konge, at han maa svare til de gode Forventninger, som vi sætter til ham!

..... Nogle anslog Menneskenes Tal ved Festen til 3 a 4000, andre til 2000 — ja Gud glæder mange! Af Sangbøgerne blev ikke et Hæfte tilbage, og der var Spørgsmaal om flere. Deraf blev sunget: »Kongehaand og Folkestemme«, »Er Lyset for de Lærde blot« og »Vift stolt paa Kodans Bølge«. Et Selskab havde lejret sig længere inde i Skoven og sang af Bøgerne, og en stor Kreds af dem hørte til.²⁾

Saaledes forløb dette ejendommelige Folkemøde — den første frie Folkefest i Holbæk Amt. Aaret efter, i 1842, maa Gunni Busck igen have holdt Fest sammen med Bønderne, thi Grundtvig skriver i et Brev til ham den 31. Maj 1842:

»Vejret var dejligt, saa jeg haaber, I har haft en fornøjelig Dag i det grønne! Jeg talte denne Gang vel mest om Ungdommen og vor Statsforfatning, men dog i det hele om de 3 Folkefester, den folkelige Jul og Paaske og Pintse, som falder paa 11. Februar, 2. April og 28. Maj.³⁾

Men i 1843 maa Gunni Busck den 16. Maj melde i et Brev til Grundtvig:

..... »Vi faar da ingen Majfest i den grønne Bøgeskov — Herremanden har sagt nej, og han er jo Herren. Det er jo tungt nok, at saa mange Menneskers uskyldige Glæde bliver forstyrret, men maa det danske Folk faa Sind til at tilegne sig deres Fædres Ihukommelse, vil nok den gode Gud forskaaffe dem Majtræer og noget af de Bøgeskove, som jo nu næsten alle ere i Herremændenes Vold. Har den gode Gud allerede saavidt udfriet Bønderne, kan han jo nok udfrie nogle Træer med til dem. Dog Gud ved, om dette nu er sket af Herremands-Aanden eller fra en højere Indflydelse.«⁴⁾

²⁾ Efter »Gunni Busck, et Levnedsløb i en Præstegaard«. Udgivet af Henr. Bech 1878. (Side 240—41.)

³⁾ »Gunni Busck«. (Side 259.)

⁴⁾ »Gunni Busck«. (Side 284.)

I 1844 blev Gunni Busck forflyttet som Præst fra Stiftsbjergby til Brøndbyvester i Nærheden af København. Og samme Aar begyndte »Holbæk Amts Landkommunalforening« sine Møder omkring i Amtet, mest under Ledelse af den energiske og veltalende Lærer Glerup fra Udby paa Tudse Næs. Her blev der budt paa Foredrag og Forhandling. Her lød ved Møderne ogsaa af og til en Fædrelandssang. Og i denne Forening var det, 41 Bønder bestemte sig for i 1845 at indbyde til en Glædesfest paa Ulkestrup Mark Mandagen den 30. Juni. I »Almuevennen« for den 18. Juni fandtes følgende Bekendtgørelse:

I n d b y d e l s e.

Til taknemlig Erindring om det evig berømmelige Værk, som højsalig Kong Frederik den 6. udførte i Aaret 1788, da han løste det haarde Baand, som i saa mange Aar havde fængslet den danske Bonde til den Plet, hvorpaa han var født, agte vi Bønder fra Holbæks Amt at samles til en Glædesfest paa Ulkestrup Mark den 30. denne Maaned. Vi skulde ikke undlade offentligt at indbyde enhver af vore Venner til benævnte Fest, og iblandt de Mænd, der med Rette fortjener at bære dette Navn, vide vi med Vished, at Hr. Skolelærer Sørensen i Kjøbenhavn og Peder Hansen i Lundby have gjort sig værdige, hvorfor vi nærer det Haab, at de til denne Højtidelighed, ligesom forhen, naar en enkelt eller nogle faa af os har anmodet dem om et Besøg, bære os med deres Nærværelse.

Den 5. Juni 1845.

Faarevejle: Ludvig Eilertzen, Jens Jensen, Hans Jensen, Peder Pedersen, Carl Eilertzen, Peder Nielsen, Christen Christensen, Hans Jensen, Jens Jensen.

Kundby Sogn: Jens Gregersen, Christen Pedersen, Lars Olsen, Ole Larsen, Mads Hansen, Jørgen Andersen, Niels Larsen, Hans Pedersen, Jens Rasmussen, M. Nielsen, Smed Anders Larsen, Anders Jakobsen, Jens Frederiksen, Hans Nielsen, Hans Hansen.

Hagested Sogn: Christen Jensen, Jens Nielsen.

Bjergby: Ole Jensen.

Ondløse: Caspar Jørgensen, Christen Larsen.

Hørby Sogn: Lars Andersen, Niels Gregersen.

Svinninge Sogn: Niels Knudsen, Henrik Rasmussen.

Hjembæk Sogn: Rasmus Knudsen, Peder Nielsen, Peder Jakobsen.

Gislinge Sogn: Jens Iversen, Hans Hansen, Lars Jensen, Jeppe Jensen, Lars Madsen.

Landkommunalforeningen gav et Tilskud af 30 Rigsdaler til Dækning af Udgifterne ved Festen. Og den 30. Juni, en prægtig Solskinsdag, strømmede Folk til Festpladsen paa Caspar Jørgensens Mark i Ulkestrup. Saa langt borte fra som fra det nordlige Ods herred mødte der Festdeltagere, som havde maattet køre hjemme fra ved Nattetid for at naa hertil i rette Tid. Der var dem, der saaledes havde henved 10 Mil at køre. Festen skulde — ligesom paa Himmelbjerget og Skamlingsbanken — begynde Kl. 12 Middag. Ved dette Tidspunkt var der samlet 6 a 8000 Mennesker, ja et Tal som 10,000 er ogsaa blevet nævnt som Tallet paa Festens Deltagere.

Festen blev aabnet af **B o n d e n C a s p a r J ø r g e n s e n** med et Leve for Konge og Fædreland. Han føjede til, at da Festen var foreslaaet af en Bonde i en Forsamling, der saa godt som udelukkende bestod af Bønder, havde man fundet det passende, at en Bonde ogsaa aabnede den, uden at den derfor skulde være en Bondefest, den skulde være en Folkefest, en folkelig Sammenkomst, hvor ingen skulde være den første, ingen den sidste, men hvor de forskellige Klasser kunde vænnes til at være sammen, til at udtale sig for hinanden og bevæge sig imellem hinanden.

Det blev en lang Række Taler, der den Eftermid-

dag blev holdt paa den naturskønne Festplads paa Ulkestrup Mark. Her talte de to, der er nævnt i Indbydelsen til Festen: Skolelærer Rasmus Sørensen (tidligere i Venslev) og Husmand Peder Hansen fra Lundby ved Vordingborg; men endvidere blev der talt af Skolelærer Gleerup, Kaptajn Jespersen fra Grønnebjerggaard ved Tølløse, Stænderdeputeret J. C. Drewsen, Baltazar Christensen o. fl.

Her lød den Dag mange gode, hjertevarme Ord om Folk og Fædreland. Men der blev ogsaa talt stærke Ord om Folkets Rettigheder. Det blev i det hele taget en Fest, der vakte megen Opsigt rundt om paa Sjælland, og Rygtet om den naaede hurtigt ind i selve det danske Kancelli. Da Festen ved Midnatstid var endt, og Folk tog ad Vejene hjem efter i den smukke, lyse Sommernat, var der hos mange en Følelse af at have oplevet noget usædvanligt, noget stort og festligt, noget, som flere af Deltagerne i denne Fest aldrig kunde blive ked af at fortælle om. ⁵⁾

Da Festen den 30. Juni 1845 under vældig Tilslutning forløb saa pænt og godt, var det ikke underligt, at Bønderne bestemte sig for at fortsætte med en lignende Fest ad Aare. Men denne Beslutning mødte Modstand hos Regeringen. Den 8. November 1845 udstedte Regeringen det saakaldte Bondecirkulære, der saa at sige forbød alle Møder ude paa Landet. Der kunde jo i visse Tilfælde søges om Tilladelse til at holde Møder, men det vilde ikke blive let for Holbæk

⁵⁾ Om denne første Ulkestrupfest (1845) har Redaktør Rasmus P. Nielsen i Holbæk Amts Dagblad 1905 givet en udførlig og interessant Beretning paa Grundlag af de Referater, der 1845 fandtes om Festen i Blade som »Almuevennen« og »Læsning for Almuen«.

Amts politiserende Bønder at faa denne Tilladelse. Alligevel dristede Bønderne sig til den 10. Januar 1846 »paa Grund af Omstændighederne«, som det hed i deres Skrivelse, at forespørge hos Herredsfoged, Justitsraad Lyngge i Holbæk, om der fra Øvrighedens Side var noget til Hinder for, at der i den kommende Sommer kunde afholdes en Folkefest paa Ulkestrup Mark i Lighed med den, der var holdt i Sommeren 1845. Justitsraad Lyngge sendte Forespørgslen til Holbæk Amtmand, Grev Mathias Wilhelm Moltke, der lod den gaa videre, ind til det danske Kancellis Afgørelse. Og den 27. Februar kunde Justitsraad Lyngge sende Forespørgerne følgende Svar:

Holbæk Amtshus har under 26. ds. communieret mig en Skrivelse fra det kongelige danske Kancelli af 24. ds., saalydende:

»Med behagelig Skrivelse af 29. f. M. har Greven indstillet til Kancelliets Afgørelse et Andragende, hvori Kaptajn Jespersen paa Grønnebjerggaard samt Gaardmændene Peder Rasmussen i Kidserup, Jens Gregersen i Kundby og Casper Jørgensen i Ulkestrup forespørger, om der fra Øvrighedens Side er noget til Hinder for, at der i indeværende Aar paa Ulkestrup Mark afholdes en Folkefest paa samme Maade som forrige Aar. I denne Anledning skulde man i tjenstligt Gensvar melde, at Kancelliet efter de af Greven meddelte Oplysninger maa med Dem være enig i, at der ej kan meddeles Tilladelse til den omhandlede Fests Afholdelse.«

Holbæk, den 27. Februar 1846.

Lyngge.

Svaret var altsaa et rent og skært Afslag, hvorom Gleerup i Bladet »Fædrelandet« gjorde følgende Bemærkninger: »Dersom Hensigten med Forespørgslen har været at faa det aabenbaret, til hvilken urimelig Yderlighed det kgl. danske Kancelli i For-

ening med den sjældent kloge Amtmand i Holbæk driver sin Ængstelse for, at Bønderne i Holbæk Amt skulle komme sammen, var det næppe muligt at yde noget bedre Bevis, end her er givet; men det forekommer os, at Autoriteterne vel burde betænke det Ansvar, der kan komme til at paahvile dem, hvis de ved at forbyde det lovlige og uskyldige forfører Bønderne til at begaa, hvad der hverken er uskyldigt eller lovligt.«

I April Maaned sendte Bønderne en Klage til Kongen angaaende Kancelliets Forbud mod Folkefesten. En Deputation rejste ind med Klagen, og ved Afleveringen af denne paa det kgl. Slot kom det til et skarpt Sammenstød mellem Bønderne og Kongens Kabinetssekretær. Det var en meget unaadig Behandling, Bondedeputationen her blev Genstand for af Kabinetssekretæren; men Klagen blev afleveret til Kongen, hvor den foreløbig fik Lov at ligge.

Imidlertid var Regeringen bleven betænkelig ved sit »Bondecirkulære«, og i Maj 1846 gjorde den et Tilbagetog ved at ophæve Bondecirkulæret. Hermed — skulde man synes — maatte Hindringen for at afholde en Folkefest i Ulkestrup være fjernet. Helt visse paa, at dette passede, var de Holbæk-Bønder dog ikke. Og da der stadig ikke kom noget Svar fra Kongen, henvendte de sig, med Forsigtighed, igen til Justitsraad Lynges i Holbæk med det Spørgsmaal, om der nu var noget til Hinder for Festens Afholdelse. Hr. Lynges synes lige straks ikke at have været rigtig enig med sig selv om, hvad han skulde svare paa Spørgsmaalet, idet han først ytrede sig, som om intet var i Vejen, men lidt efter dog mente at maatte afvente allerhøjeste Svar paa Bøndernes tidligere indgivne Klage. Og først den 9. Juni kunde han sende

Bønderne følgende Svar paa deres Begæring om Afholdelse af en Folkefest paa Ulkestrup Mark:

»Under 27. Maj har Hs. Majestæt allernaadigst resolveret saaledes:

Efter de af Vort danske Kancelli meddelte Oplysninger bifalde Vi, at Tilladelsen til Afholdelsen af bemeldte Fest er nægtet og fremdeles nægtes, saalænge Omstændighederne ikke forandre sig saaledes, at Tilladelsen uden betænkelige Følger for den offentlige Orden og Rolighed kan meddeles.

Hvilket herved meddeles Deres Velædelhed til egen Efterretning samt Bekendtgørelse for Festkomiteens øvrige Medlemmer.

Merløse og Tudse Herreders Kontor, den 9. Juni 1846.
Lynge.«

Efter dette fornyede Afslag skrev Bladet »Fædrelandet« følgende rammende Ord: »Vor Tilstand i Henseende til Forsamlingsfrihed har altsaa gennemgaaet følgende Stadier: først blev for Holbæk Amts Skyld hele Landet berøvet denne Frihed; og nu, efter at hele Landet har faaet denne Frihed igen, saa fratages den Holbæk Amt.«

Bønderne fik altsaa ikke Lov til i 1846 at holde Fest paa Ulkestrup Mark. Og derved blev det. Af den Grund tænkte de derfor ikke paa i 1847 igen at søge om Tilladelse, da dette vel ikke nyttede noget. Men en Dag i Foraaret 1847 traf det sig, at en af de mest fremtrædende og — af Autoriteterne — mest frygtede Bønder fra Holbækegnen kom til at køre offentlig Rejse for Amtmanden, Grev Moltke; og paa Vejen gør Amtmanden da det Spørgsmaal til Bonden, om Bønderne ikke i Aar tænkte paa at afholde en Folkefest ved Ulkestrup. Bonden svarede, at Lysten til at holde Folkefest var god nok, men at det vel ikke nyttede noget, da Bønderne flere Gange

sidste Aar havde faaet Afslag paa deres Ansøgning til Regeringen om Tilladelse til at holde Fest, hvortil Amtmanden saa gav den overraskende Oplysning, at der vistnok i Aar ikke var noget til Hinder for at faa Tilladelse, naar Bønderne blot ansøgte derom.

Dette Vink af Amtmanden benyttede Bønderne sig af. I Maj Maaned 1847 indsendte Gaardmændene Jens Gregersen, Kundby, og Caspar Jørgensen, Ulkestrup, en Ansøgning til Kancelliet om Tilladelse til at afholde en Folkefest paa Ulkestrup Mark den 30. Juni 1847. Den 3. Juni anbefalede Amtmanden dette Andragende, og den 28. Juni kom Kancelliets Svar med Kongens Tilladelse ud til Holbæk Amtmand, der straks lod det velvillige Svar gaa videre til Justitsraad Lynge, som den 29. Juni sendte Kancelliets Skrivelse hen til en Købmand i Holbæk, der saa skulde sørge for, at den saa hurtig som mulig kom ud til Jens Gregersen i Kundby. Men paa den Maade gik det saaledes til, at Jens Gregersen først fik Brevet at læse den 1. Juli — Dagen efter, at den paatænkte Ulkestrupfest skulde være afholdt!⁶⁾

Saa lang og omstændelig kunde Rettens Vej være i de Dage. Den sendrægtige Skrivelse, som Jens Gregersen den 1. Juli modtog fra Kancelliet, lød saaledes:

Holbæk Amtshus har under Gaars Dato communieret mig en Skrivelse fra det kongelige Danske Kancelli af 26. ds. saalydende:

Efter at have nedlagt allerunderdanigst Forestilling i Anledning af den med Hr. Grevens behagelige Erklæring af 3. Juni, fra Gaardmændene Jens Gregersen af Kundby og Caspar Jørgensen af Ulkestrup om Afholdelse af en Folkefest paa Ulkestrup Mark ind-

⁶⁾ Efter »Fædrelandet« og »Almuevennen«.

komne Ansøgning, har det under 26. ds. behaget Hs. Majestæt allernaadigst at resolve:

»Vi bifalde allernaadigst, at der meddeles Tilladelse til den 30. Juni d. A. paa Ulkestrup Mark ved Kongsdal, under Iagttagelse af, hvad der er foreskrevet ved Vort allerhøjeste Reskript af 12. Maj 1846, at afholde en lignende Fest som den, der i 1845 til samme Tid paa dette Sted har været foranstaltet; dog bør det indskærpes vedkommende Politimester fornemmelig at vaage over, at der ikke tilstædes nogen som helst agitatoriske Bestræbelser, hvorved Almuen kan vildledes.«

Hvilken allerhøjeste Resolution man ikke skulde undlade herved at meddele til behagelig Efterretning og videre fornøden Bekendtgørelse for Vedkommende.

Hvilket herved meddeles Gaardmændene J. Gregersen og C. Jørgensen.

Holbæk, den 29. Juni 1847.

Lynge.

Skønt Herredsfoged Lynge saa sent som den 29. Juni havde sendt Skrivelsen til Jens Gregersen hen til en Købmand i Holbæk, der saa skulde bringe den videre til Kundby, saa rejste Herredsfoged Lynge alligevel Dagen efter, den 30. Juni, ned til Ulkestrup for som Politimester at overvære den Folkefest, som Jens Gregersen endnu paa dette Tidspunkt ikke havde nogen Anelse om var bevilget, og som derfor heller ikke kunde afholdes.

»Det ser rigtignok lidt besynderligt ud«, skrev »Almuevennen« nogle Dage senere, »at modtage Tilladelsen den 1. Juli til at holde en Fest den 30. Juni samme Aar.« Men Festkomiteen var ikke raadvild. Den tænkte som saa, at Tilladelsen ogsaa maatte kunne gælde, selv om Festen blev udsat til den 16. Juli, og henvendte sig desangaaende til Herredsfoged Lynge. Men Herredsfogden vilde ikke gaa ind paa Bøndernes Henstilling, uden at Kancelliet paany blev

spurgt. Han indgav en Forespørgsel, som — imod Sædvane — øjeblikkelig blev besvaret af Kancelliet derhen, at selvfølgelig maatte Festen holdes den 16. Juli.

Og nu blev Festen holdt. Den 16. Juli var Festpladsen paa Ulkestrup Mark besøgt af 5 a 6000 Mennesker. Det var en straalende skøn Sommerdag med stærk Varme. Gmd. Caspar Jørgensen aabnede Festen ligesom i 1845. Frederik Barfods ny Sang: »Vor Herrefærd er det bedste dog« blev afsunget. Og saa talte Baltazar Christensen, Redaktør Carl Ploug, Tscherning, Stænderdeputeret, Gmd. Niels Hansen Nielsen fra Løsserup, Gmd. Ole Jensen, Bjergby, Stænderdeputeret, Gdr. P. Jørgensen fra Ulstrupgaarden ved Gørlev o. fl.

Tscherning talte om »Bondevenneselskabet«s første Aar. Da det stiftedes i Holbæk den 5. Maj 1846, blev det bestemt, at Selskabet først skulde konstitueres, naar det havde mindst 2500 Medlemmer; men allerede den 1. Juni 1846 var Medlemstallet 3000, og den 23. Juni samme Aar var der indmeldt 5631. Han sluttede med det Ønske, at Bondevenneselskabet snart maatte bestaa af alt, hvad der i Bondestanden fandtes af Oplysning, Dygtighed og Selvstændighed. Senere hen paa Eftermiddagen, da Folk samledes om Bordene til en Fællesspisning, udbragte Tscherning en Skaal for den unge Hr. Estrup til Kongsdal (den senere Konsejlspræsident), paa hvis Gods Festen holdtes. — Redaktør J. A. Hansen talte for Agerdyrkingen og sluttede med det Ønske, at Agerdyrkerne med Jord altid vilde lønne Agerdyrkeren uden Jord saaledes for sit Arbejde, at disse ikke skulde savne Øl og Mad. I Dag havde man her ved Festen faaet megen aande-

lig Føde, men man vilde dog have følt sig ilde, hvis vi ikke tillige havde faaet Øl og Mad.

Skolelærer H a n s e n talte for de Agerdyrkere, der ikke havde andet at dyrke end en Have. Fæster F r a a s fra Filipdal talte for, at Fæstebonden i ethvert Tilfælde vilde vise sig selvstændig.

Da Skolelærer R a s m u s S ø r e n s e n kom op paa Talerstolen, traadte Herredsfoged Lynge straks hen til ham og spurgte, hvad han vilde tale om. Sørensen svarede straks med det venligste Aasyn: »Jeg agter at tale om det huslige Forhold mellem Forældre og Børn.« Ja, det Tema havde Herredsfoged Lynge ikke noget imod, at Sørensen talte om (R. Sørensen var jo af Øvrigheden anset for at være en farlig Agitator). Og det blev et meget langt Foredrag, som Forsamlingen fik om Forældre og Børn.

Festen blev overværet af den fungerende Amtmand, Kammerjunker Bruun, hvem Baltazar Christensen i en Skaaltale henvendte sig til og takkede.

M ø l l e r J ø r g e n s e n fra O n d l ø s e var en af de sidste, der tog Ordet. Han udtalte sig med megen Varme om det slesvigske Spørgsmaal og fremhævede Nødvendigheden af, at man understøttede de Danske i Nordslesvig i deres Kamp for Nationalitet og Modersmaal. Særlig nævnte han R ø d d i n g H ø j s k o l e som en Institution, man burde støtte, — en Tanke, som ogsaa den veltalende Gaardfæster Niels Hansen Nielsen fra Løsserup paa Tudse Næs i de Dage var en ivrig Forkæmper for. Ved Bordene ved Fællesspisningen, hvor en Tallerken blev baaret omkring, indkom der 35 Rd., som Møller Jørgensen fik at afsende som Gave til Rødding Højskole.

Saaledes forløb den 2. store Folkefest paa Ulke-

strup Mark. En af Deltagerne⁷⁾ i denne har i nogle Linier, som han nedskrev i 1849, og som i Afskrift er tilstillet Historisk Samfund, nævnt følgende om selve Festpladsen:

»Folkefeten afholdtes paa en meget bekvem Plads; den var omtrent i Firkant, noget aflang og var i den nordre Side indhegnet med Stengærde. I den østlige og sydlige Side var anbragt Telte, hvor man kunde nyde Forfriskninger og fri sig for Dagens Solhede. Bag ved Teltene i den østlige Side var anbragt 10 a 12 Kanoner, som af og til saluterede, naar der udbragtes Skaaler. I det nordøstlige Hjørne var 2 Danseboder, hvor nogle Musikanter spillede; i den sydlige Side var en Karuselbane opstillet. Noget til venstre for Indgangen var en høj Bakke, hvorfra man havde en vid Udsigt, og paa denne Bakke vajede et Dannebrogflag. Her var der sat Bænke op, som enhver kunde benytte. Og i Nærheden af Bakken var Talerstolen, hvor der den Dag blev holdt flere Taler.«

Nede i Skoven ved Siden af Festpladsen laa den berømte Kilde, hvor saa mange i Tidernes Løb ved Midsommertid har hentet sig en styrkende Drik Kildevand.

I 1848 var der ingen Fest i Ulkestrup. Men saa i 1849 var her igen en stor Folkeforsamling til Stede, da det blev Højsommer. Den 6. Juli 1849 stod følgende Bekendtgørelse at læse i »Holbæk Amts Avis«:

F o l k e m ø d e.

Tirsdagen den 10. Juli førstkomende bliver paa Sognefoged Caspar Jørgensens Lod paa Ulkestrup Mark (hvor Folkefesten tidligere har været) afholdt et stort Folkemøde, hvortil Alle og Enhver herved indbydes. Prisen for Adgangen er 8 Skilling for hver Mand og 4 Skilling for hver Kvinde; ukonfirmerede Børn betaler intet. Det bemærkes,

⁷⁾ J. Pedersen, Kr. Eskildstrup.

at Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab samt flere politisk bekendte Mænd fra København agter at give Møde.

Paa Komiteens Vegne
C. Jørgensen.

Ligesom ved de to foregaaende Fester var der ogsaa til denne trykt nye Sange. Skolelærer Føg i Kundby, der i Krigsaarene skrev flere kvikke Sange, som han samlede og udgav til Fordel for de i Krigen saarede og faldnes efterladte, leverede ogsaa en Sang til Ulkestrupfesten 1849. Forsamlingen bestod denne Gang af 2 a 3000 Mænd og Kvinder. Ogsaa denne Gang fik Folkemødet det gunstigste Vejr. Festpladsen var indrettet omtrent som sidst. Paa Pladsens højeste Punkt, hvor Dannebrog vajede, var en Del Bænke anbragt rundt omkring Flagstangen. En Karuselbane og nogle Spisetelte indtog den østlige Del af Pladsen og midt imellem disse og Flagstangen stod Talerstolen. Hen ad Middag var Pladsen allerede godt besøgt, og Samtaleemnet var de fleste Steder: Sejren ved Fredericia den 6. Juli. Efter de trykkende Tider, som det danske Folk havde gennemgaaet i de sidste 2 Maaneder, hvor der havde været Udsigt til at Fredericia maatte falde, kom der nu med den store, uventede Sejr en Glædens Lysning over alle, noget, som Grundtvig bedst af alle har forstaaet at skildre i sine Sange om Fredericiaslaget.

Omtrent Kl. 3 ankom nogle af de indbudte Gæster fra Hovedstaden og blev modtaget i Caspar Jørgensens Gaard, hvorfra Folkemødets Bestyrelse ledsagede dem gennem en Æresport til Talerstolen, hvor Caspar Jørgensen aabnede »denne Glædesfest for den ny Grundlov« med et Leve for Kong Frederik den 7., »vor gode Konge«. Saa sang man Lærer Føgs Sang: »De Danskes Løsen!« Og derefter blev der holdt Ta-

ler af Baltazar Christensen og Magister Steen. Iblandt de mange Tilhørere saas den nye Amtmand, Rigsdagsmand Pløyen, der gjorde et godt Indtryk paa Bønderne ved den naturlige og venlige Maade, han bevægede sig paa i Forsamlingen.

Under den paafølgende Fællesspisning talte Frederik Barfod for Kvinderne. B. Christensen for Orla Lehmann (som Tyskerne havde holdt i Fængsel siden 24. April); endvidere talte B. Christensen for Tscherning. Skolebestyrer Frølund fra København fortalte om de behagelige Timer, det havde været for ham at deltage i den grundlovgivende Rigsforsamlings Forhandlinger.

Efter at Festmaaltidet var endt, gik man igen op til Talerstolen, hvor Fr. Barfod først oplæste en gribende verseformet Skildring af Krigens Gang fra 1848 til Sejren ved Fredericia — en Skildring, som Fr. Barfod først havde formet paa Vers samme Dag paa Køreturen herud fra Roskilde. Barfods Tale greb mange, maaske mest Kvinderne og de unge Mænd. Nogle af disse unge kunde mange Aar senere som gamle Folk med stor Optagethed fortælle om det Indtryk, Barfod ved sin Tale i 1849 havde gjort paa dem. En Deltager i Festen har fortalt, at da Fredrik Barfod sammen med Gleerup og flere den Dag kom kørende med Vogn fra Roskilde Banegaard til Ondløse, tog de ind i Præstegaarden, hvor Barfod havde Slægtninge. Her bad Barfod straks om et Værelse, som han lukkede sig inde i, medens hans medrejsende spiste til Middag, og hvor han nu nedskrev sit paa Vejen gennemtænkte Digt om Slaget ved Fredericia. Og da Barfod hen paa Eftermiddagen stod paa Talerstolen ude paa Ulkestrup Mark, havde han alles Øren, da han begyndte at fremsige:

»Har I hørt, Mænd og Kvinder, om den store Dag,
om de gottorpske Røveres Nederlag?

— — —
Saa mangen Bejler gik bort fra sin Brud
og mangen Fader hjem til sin Gud,
og mangen Søn har forladt sin Moder,
og mangen Søster har tabt sin Broder.«^{*)}

Saa talte Gleerup om Bondestandens Frigørelse, som den formede sig i disse bevægede Aar. Og hans Tale blev vel nok anset for at være Festens Hovedbegivenhed. Gleerup blev jo i disse Aar almindelig beundret for sine Taler. Han gjorde opmærksom paa, at Bondesagen her i Holbæk Amt tidligst og stærkt havde sat Sindene i Bevægelse, og hvorledes han selv her var kommen ind i et rigt Arbejde. Særligt dvælede han ved Fordringerne, man havde rejst, om Hovariets Afløsning og om en lettere Adgang til Erhvervelse af Jordejendom. Han omtalte den Skæbne, Landmændenes mange Ansøgninger i Kong Kristian den 8.s Tid havde haft, da man ej engang vovede at have dem liggende paa »Stænderbordet«, men først kastede dem »under Bordet« og dernæst »paa Døren«. Siden Frederik den 7.s Tronbestigelse havde Sagerne imidlertid faaet en anden Modtagelse. Døren stod nu aaben for Bondestandens Begæring. En Landbo-kommission var i Begyndelsen af dette Aar nedsat for at tage alle disse Landbospørgsmaal op til Overvejelse og Undersøgelse, og disse Spørgsmaal vilde blive Genstand for den først sammentrædende Rigsdags Virksomhed i den kommende Vinter. Danmark var nu bleven et frit Land med et frit Folk; men et frit Folk opnaar intet uden ved sig selv. Danmarks

*) Fra Holbæk Amt, 1912. Side 41—42. Holbæk Amts Avis 1849. »Almuevennen« 1849.

Bondestand maatte derfor vide ad Lovlighedens Vej at hjælpe sig selv frem til Frihed og Selvstændighed.

Om denne Tale bemærkede et af Datidens Blade: »Vi behøver næppe at tilføje, at dette Foredrag tiltrak sig en mere end almindelig Opmærksomhed; man er jo saa vant til at finde Liv, Lune og Fynd i denne begavede Mands Taler.«^{o)})

Efter Gleerup talte Skolebestyrer Frølund om det irske Folks Frihedstrang og deres store Førere. J. A. Hansen mindede om den nøje Forbindelse, der er imellem Rettigheder og Pligter. Fr. Barfod holdt nok en Tale — en humoristisk — for den danske Kvinde. Og Lærer Fog fra Kundby opfordrede Folk til at tage godt imod de hjemvendte Krigere ved at foranstalte en Folkefest, saa snart en hæderlig Fred var indtraadt — en Henstilling, der blev besvaret med stærke Jaraab fra Forsamlingen.

Da Klokken var blevet 8½ om Aftenen, erklærede Skolelærer Jørgensen Mødet for sluttet. Et Musikkorps havde ved Festen spillet Melodierne til de afsungne Sange. I det hele taget var den 3. store Ulkestrupfest forløbet smukt, og i særlig Grad havde den været stemningsfuld og haft Glæden over sig. Flere gode Ord havde her fundet aaben Vej til Hjerterne. Mer end en af Talerne havde her kastet nyt Lys over flere af Tidens Spørgsmaal, og mange af Tilhørerne drog den Aften glade og beriget hjem til deres daglige Dont. Mærkeligt nok blev disse store Ulkestrupfester ikke fortsat efter Krigen. De havde dog i Fyrrerne, ligesom Himmelbjerg- og Skamlingsbankefesterne, haft en Evne til at kunne samle Tusinder af Mennesker. Og en smukkere Festplads end den ved Ulkestrup skulde man lede om. I 1914 var

^{o)} Holbæk Amts Avis 1849.

der lidt Tale om, at Ulkestrupmøderne skulde være taget op igen; men saa kom Verdenskrigen, hvor der blev saa meget andet at tænke paa, og Planen om nye Ulkestrupfester blev lagt hen. Ved et stort Herthadalsmøde den 30. Juni 1915 mindede dog Højskoleforstander Bredsdorff om, at det den Dag var 70 Aar, siden den første store sjællandske Folkefest blev afholdt paa Ulkestrup Mark.

Efter 1850 begyndte Bønderne i Holbæk Amt at holde deres aarlige Folkefester paa Lundebjerg et ved Kundby; en enkelt Gang var der ogsaa saadanne store Fester ved Maltes Kro Syd for Holbæk. Efter 1864 blev Kulaas Skov ved Vejrhøj i en Række Aar Hovedsamlingsstedet for store Folkemøder og Folkefester i Holbæk Amt. Her fejredes saaledes Junigrundlovens 25 Aarsdag den 5. Juni 1874 af en Folkeforsamling, som var den største, der den Dag var samlet til Fest inden for Holbæk Amts Grænser. Nedskriveren af disse Linier husker, hvordan han i 1874 som 12 Aars Dreng var levende optaget af at høre, hvad hjemvendte Deltagere i Kulaasfesten havde at fortælle om deres Oplevelser der. I flere Dage kunde disse Folk ikke blive træt af at fortælle om, hvad de havde set fra den mægtige Bakke »Vejrhøj«, hvad de havde hørt af de mange gode Talere nede i Skoven, hvilke kønne Sange de havde sunget, og hvor mange gamle Bekendte de havde truffet sammen med og hilst paa i den store Forsamling, der den Dag udgjorde ca. 5000 Mennesker.